

l'economia solidària ensenya el cor

**BALANÇ
SOCIAL**

xes

Índex

Resum (tastet de resultats)	4
Pròleg	5
Introducció	6
Què és el balanç social?	7
Projecció estratègica del balanç social per al 2014 i 2015	8
Les entitats del balanç social 2012	10
1. La democràcia a les organitzacions	16
1.1. Participació	16
1.2. Transparència	17
2. L'economia igualitària	18
2.1. Participació de les dones	18
2.2. Organitzacions inclusives	21
2.3. Equilibri salarial	22
3. Ambientar les organitzacions	23
3.1. Consum d'energia	23
3.2. Generació de residus	24
4. Compromís social	25
4.1. Participació en xarxes i moviments socials i aportacions solidàries	25
4.2. Finances ètiques i mercat social	26
4.3. La llengua	27
5. Qualitat laboral	28
5.1. Salut laboral	28
5.2. Ocupació	29
5.3. El benestar de les persones	30
6. Qualitat professional	32

Resum (tastet de resultats)

La campanya 2012-2013 de balanç social de la XES "Ensenya el cor" ha comptat amb la participació de **62 organitzacions**, el 53% de les quals han estat cooperatives i societats laborals. Les associacions i fundacions han representat el 41% de les entitats participants, i el 6% restant han estat societats mercantils. Un 65% (40) de les entitats són sòcies de la XES, i de les 77 entitats sòcies el 2012 un 52% (40) han fet el balanç social.

Com en anys anteriors, amb els indicadors recollits podem dur a terme una anàlisi qualitativa amb l'objectiu d'identificar tendències i recollir dades sobre aportacions socials i ambientals de les organitzacions de l'Economia Social i Solidària (ESS) a Catalunya en els diferents àmbits que té en compte el balanç social, i analitzar-ne l'evolució comparativament campanya rere campanya. Algunes de les conclusions més destacables de la campanya 2012-2013 són:

- Les organitzacions que han fet el balanç social han facturat 48,11 milions d'euros, ocupen 1.232 treballadors i treballadores, i aglutinen més de 58.000 persones amb diferents implicacions.
- En els espais de presa de decisions, homes i dones estan en paritat: 49,48% homes i 50,52% dones.
- S'ha dipositat un total de 5 milions d'euros en entitats de finances ètiques.
- El 21,01% de les compres i el 13,76% de les vendes han estat a empreses i entitats de l'ESS. Això ens indica que entre un 15% i un 20% del circulant econòmic es queda a dins del sector.
- Un 90% de les organitzacions compra productes ecològics i/o reciclats, i al mateix temps un 85% fa recollida selectiva de fins a 7 fraccions.
- Els treballadors declaren un grau de satisfacció en la feina del 8,2 sobre 10. Puntuen també en un 8,2 sobre 10 el grau de coherència de l'organització on treballen pel que fa a qüestions de democràcia interna (8,27), igualtat (8,35) i respecte al medi ambient (8,04).

Des del 2008, any rere any, les empreses i entitats de la XES “ens examinem” fent balanç social. Prèviament, vam invertir un temps a dissenyar com havia de ser aquest balanç, una eina que la mateixa pràctica ens ha ajudat a refinar:

Malgrat que ja tenim recorregut, potser encara no toca fer balanç del balanç social, i no diem cap redundància. La convenció estableix que val més esperar el “màgic” desè aniversari per fer-lo. En qualsevol cas, sí que podem arriscar-nos a apuntar ja algunes conclusions provisionals. Tot seguit n'avancem tres gairebé a raig.

La primera és que el balanç social de la XES es consolida. No ha estat gens fàcil. Les inèrcies organitzatives pròpies de cada empresa o entitat —i en això l'economia social i solidària no n'és cap excepció— pesen més del que a primera vista podria semblar. Ens costa integrar en el nostre dia a dia una tasca més, un nou document per emplenar, sobretot tenint en compte que, en general, som organitzacions petites i per sobreviure a la crisi hem de treballar més hores i a més ritme. Malgrat tot, cada vegada hi ha més empreses i entitats que s'hi comprometen; en aquesta edició, ja en són 62!

La segona és que el balanç social ens ajuda a millorar. En la mesura que fer-lo ens obliga a remenar els budells de la nostra organització, els coneixements que n'extraïem ens permeten després resoldre mancances i corregir rumbos.

La tercera conclusió és que potser ja és hora de reclamar a les administracions que siguin més coherents amb els valors que proclamen. No pot ser que les administracions públiques d'una societat que es diu democràtica menyspreïn si l'empresa proveïdora és democràtica o no ho és quan han de comprar un bé o servei amb els diners de tots i totes. No pot ser que, a les administracions d'una societat que necessita transitar cap a la sostenibilitat, els resulti indiferent el comportament ambiental de les empreses a l'hora de les licitacions. No pot ser, en fi, que les mateixes administracions que despleguen polítiques de foment del cooperativisme i l'economia social —de vegades fins i tot guardonen aquestes empreses— després concedixin els concursos a les grans corporacions de serveis perquè han rebentat preus.

Per què es demana, per exemple, que tenir fet el balanç social punteï en tots els concursos públics? Ja és hora d'exigir coherència i responsabilitat social també a les administracions. De moment, però, felicitem un any més els qui, enmig de les dificultats, no sols prediquen sinó que sobretot practiquen.

A tots els homes i les dones de les cooperatives, associacions, fundacions, societats limitades i altres que, un any més, avanceu a pit descobert ensenyant-nos el cor, moltíssimes gràcies.

Xarxa d'Economia Solidària

Introducció

Com a sector emergent, l'ESS es troba immers en ple procés de creixement i expansió. Les xifres de negoci que es mouen són significatives no tant pel seu valor absolut en comparació de xifres macroeconòmiques, sinó en termes de creixement sectorial i intersectorial i de desenvolupament local. No obstant això, encara cal recórrer un llarg camí de millora de l'articulació territorial i intersectorial de l'ESS.

L'ESS abasta un ampli ventall de pràctiques econòmiques innovadores de producció, distribució, comercialització, consum, estalvi o inversió. Al llarg dels anys, s'han anat consolidant diferents àmbits sectorials de l'ESS per separat. Fruit d'aquests processos, s'han anat consolidant federacions de cooperatives, d'associacions i d'empreses d'inserció, però també sectors com el comerç just o les finances ètiques han fet una gran feina de difusió i consolidació, i cadascun d'ells per separat han anat publicant periòdicament memòries anuals amb les seves corresponents dades sectorials. El cooperativisme, l'associacionisme, l'emprenedoria ecosocial, la inserció sociolaboral, el comerç just o les finances ètiques són peces clau en l'exploració, articulació i extensió d'un nou paradigma socioeconòmic més centrat en els valors de la cooperació i el bé comú que en els de la competitivitat i el lucre. Tots ells han demostrat no solament una resistència a la crisi econòmica, en termes de manteniment de l'ocupació i de l'activitat productiva, sinó que en alguns casos han marcat rècords de creixement sostingut a raó d'una mitjana del 40% anual durant els darrers anys. Això podria ser una petita evidència empírica més d'un problema molt més important però que, en gran manera, dóna sentit i impuls a l'ESS: la crisi sistèmica del model econòmic dominant.

Per primera vegada disposem de les dades acumulades del 2011 i el 2012, recollides segons una mateixa metodologia i pràcticament sense variacions en l'estructura de registres i indicadors. Això ens permet començar a fer anàlisis comparatives a partir d'evidències objectives, però encara no representatives, sobre el procés de construcció del sector.

Al llarg d'aquest informe, aprofundirem en tots aquests processos d'anàlisi per contribuir a la construcció de la identitat del sector de l'ESS a Catalunya.

Què és el balanç social?

El balanç social (en endavant BS) és fruit d'un llarg procés de treball col·laboratiu iniciat l'any 2007 en el qual han participat desenes de persones expertes i un centenar d'organitzacions.

És una metodologia pròpia i singular elaborada de manera participativa que s'inspira en models d'estàndards internacionals com el GRI (Global Reporting Initiative) i altres sistemes d'avaluació com els procediments d'admissió de Coop57 i Fiare, l'EFQM (European Foundation for Quality Management), l'EMAS (Eco-Management and Audit Scheme), el Balanç del Bé Comú de l'Economia del Bé Comú, SROI (Social Return of Investment), l'RSECoop i l'RSEPi-me.

El balanç social és una **metodologia d'autodiagnosi i millora contínua, senzilla i operativa, dissenyada per mesurar les aportacions socials i ambientals de les organitzacions, així com la creació de valor econòmic i la seva distribució en el cicle econòmic de construcció del mercat social:** producció cooperativa, comercialització justa, consum responsable i finançament ètic.

Mitjançant una trentena d'indicadors distribuïts en els compromisos de democràcia, igualtat, medi ambient, compromís social, qualitat laboral i qualitat professional, les organitzacions poden:

- obtenir una fotografia de les aportacions ecosocials al llarg de l'exercici
- establir uns objectius de millora contínua
- engegar un procés de reflexió interna sobre les externalitats ecosocials de l'organització
- donar visibilitat i comunicar les actuacions socials i ambientals responsables
- acreditar el compromís de l'organització amb la transparència i la millora contínua

El BS vol ser també una eina de desenvolupament empresarial i organitzacional que sigui útil a tot tipus de petites i mitjanes empreses, les quals molt sovint ja duen a terme actuacions socialment responsables, però no disposen dels recursos materials ni humans per poder fer front a processos complexos d'auditories ambientals o de responsabilitat social; fa un pas més en el seu compromís ecosocial i es converteix en una eina catalitzadora d'un procés de transició que va d'una menor a una major autoexigència.

Projecció estratègica del balanç social per al 2014 i el 2015

Com veiem en aquest informe, des de la Comissió de balanç social de la Xarxa d'Economia Solidària hem anat polint any rere any diferents aspectes de la metodologia i els procediments associats al BS per tal de convertir-la en una eina útil i eficaç per alimentar l'espai econòmic i polític de l'economia Solidària.

Després d'uns anys molt enfocats a la millora de les aplicacions informàtiques i els mètodes de càlcul i mesura, podem dir que hem aconseguit desenvolupar una metodologia equilibrada. Diem equilibrada, perquè a l'hora de posar en pràctica eines d'avaluació d'organitzacions s'ha de vetllar sempre per trobar un bon equilibri entre la capacitat d'aquestes eines d'obtenir dades útils i verificables per diagnosticar el funcionament ètic d'una organització, i la viabilitat tècnica i operativa per part de les organitzacions per aplicar-se aquesta metodologia (si la metodologia és massa feixuga, se'n desincentiva l'aplicació). És per això que considerem que avui el balanç social aconsegueix situar-se en un bon punt dins d'aquest delicat equilibri, i la tranquil·litat que això ens aporta ens permet treure la mirada dels càlculs i els mètodes i albirar nous horitzons per al balanç social.

Aquests horitzons futurs, que no ens atrevim a projectar més enllà del 2015, apunten algunes línies de treball prometedores i que beuen sobretot del fet que la Comissió de balanç social ha anat treballant en xarxa i de manera col·laborativa en els últims anys. Resumidament, les línies de treball per les quals apostem són aquestes:

- **Objectiu 2014: 100 organitzacions.** De cara a l'any 2014 (associada a la campanya BS2013), des de la comissió s'ha establert un objectiu de 100 organitzacions per a la campanya BS2013, la qual cosa suposa un increment del 60% respecte a la campanya BS2012. Ens atrevim a imaginar aquest objectiu perquè, com dèiem, la metodologia està prou consolidada perquè les energies de la comissió es dirigeixin a l'expansió.
- **Compartir know-how per fer viable el projecte.** Una de les estratègies de fons que creiem que s'ha de desenvolupar passa per establir una estructura de finançament que depengui al mínim possible de finançament públic, i que, per tant, s'enfoqui a la consolidació d'una estructura d'ingressos propis. Si a això sumem el fet que disposem d'una metodologia robusta i contrastada, i també de diversos aliats i socis estratègics amb molt d'interès per aplicar el BS a les seves organitzacions sòcies, llavors tenim una combinació amb molt de potencial: que el BS esdevingui un servei que es pugui oferir a diferents federacions o xarxes d'organitzacions a canvi d'una retribució. Aquest tipus d'esquema tindria especial sentit per a entitats de finances ètiques (per tal de verificar, any rere any, els comportaments de les organitzacions a les quals donen servei) o per a espais institucionals amb poder de representació de determinats sectors que tenen un bon nombre d'organitzacions afiliades.
- **Posicionar el balanç social com a marca de referència.** Dins de les múltiples funcions que compleix el BS, el paper que juga com a marca o imatge de referència per a la diferenciació en el mercat de les empreses creiem que està poc explotat. El fet d'obtenir el BS ha de ser alguna cosa més que un acte de compromís polític per a les organitzacions que el fan; aquesta motivació s'ha de combinar amb una altra de més comercial o pràctica: tenir el BS ha de ser una senya de qualitat per a les empreses, i això ha de quedar traduït en qüestions molt pràctiques (per exemple, que en els diferents mapes d'economies alternatives que s'estan desenvolupant al territori per part de diferents agents les organitzacions que fan el BS han d'estar ben diferenciades).
- **Treballar els llinars que delimiten l'ESS.** Des de la Comissió de balanç social, s'ha establert com a prioritat començar a treballar propostes per establir els llinars o els estàndards en els quals haurien d'emmarcar-se els diferents indicadors del BS per tal de considerar que una empresa o organització entra en el camp de l'ESS. És una tasca complexa, que transcendeix la comissió i la mateixa Xarxa d'Economia Solidària, ja que interpel·la a tothom que

se senti identificat amb les idees de l'ESS, però creiem que és important engegar aquesta tasca per poder establir una identitat clara d'un sector emergent i en efervescència com és l'ESS. I creiem que des de la Comissió de balanç social hi tenim molt a dir per la nostra experiència i treball continuat en eines de mesura i indicadors.

A més d'aquestes quatre línies estratègiques, també ens hem proposat, des d'una perspectiva més operativa, que els balanços socials de cada organització així com l'informe agregat puguin estar acabats i fer-se públics cada mes de juliol, de manera que les organitzacions puguin disposar de "l'estat de comptes social" al mateix temps que es consoliden els estats comptables.

Així doncs, esperem que el 2014 i el 2015 continuïn sent anys d'efervescència en el món de l'ESS, i que el BS acompanyi aquest procés i es consolidi com a instrument fonamental per garantir una construcció d'un mercat social coherent, consistent i creïble.

Les entitats del balanç social 2012

En aquesta ocasió, han estat 62 organitzacions les que han participat en el balanç social 2012, i entre totes aglutinen un univers de 53.752 persones, segons el recompte següent:

Nombre de sòcies usuàries o de consum:	40.884
Nombre de sòcies de serveis, de les explotacions o professionals:	483
Nombre de sòcies generals, de capital o col·laboradores:	2.427
Nombre de persones patrones:	36
Nombre de persones voluntàries:	14.509
Nombre de sòcies treballadores i sòcies de treball:	236
Nombre de persones assalariades no sòcies:	1.061
Nombre de becàries, en formació i/o pràctiques:	74
Nombre de treballadores en inserció laboral:	42

A la taula següent, trobareu totes les organitzacions que han participat en el balanç social en les campanyes 2011 i 2012:

TAULA I. Històric de participació de les campanyes 2011 i 2012

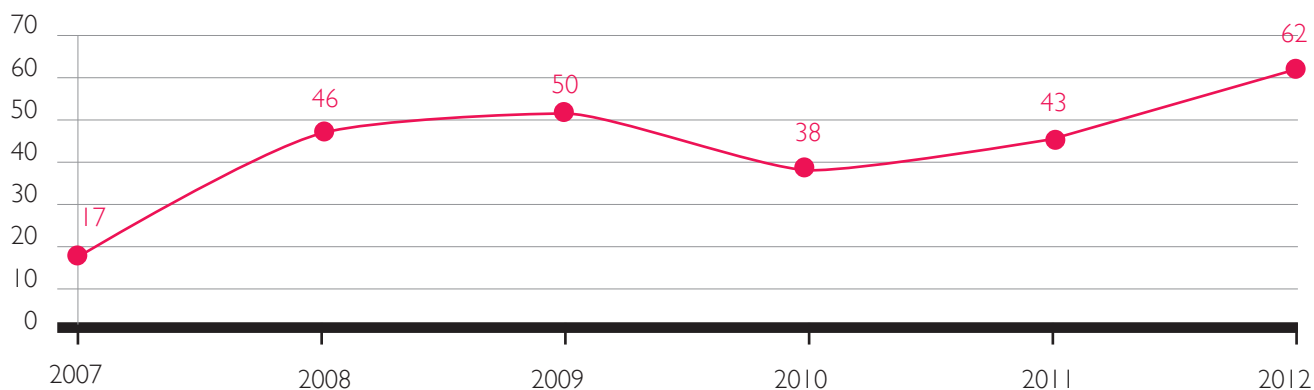
2011	2012
ACTUA, SCCL	ACTUA, SCCL
AIGUASOL, SCCL	ALBA, ASSOC.
ALBA, ASSOC.	ALTERMERCAT, SCCL
ALBERA, SCCL	AMICS D'AK BENN, ASSOC.
ANDRÒMINES, ASSOC.	APIP – ACAM
ARÇ ASSEGURANCES, SCCL	ARÇ ASSEGURANCES, SCCL
ARÇ INTERCOOPERACIÓ, SCCL	ARÇ INTERCOOPERACIÓ, SCCL
BARCELONYA, SCCL	BARNACIBER, SCCL
BARNACIBER, SCCL	BICICLOT, SCCL
BICICLOT, SCCL	CASAL
CIUTAT INVISIBLE, SCCL	CELOBERT, SCCL
CLARABOIA AUDIOVISUAL, SCCL	CLARABOIA AUDIOVISUAL, SCCL
COMPLEMENTUM, SL	CLARIANA, FUND.
COOP57, SCCL	CLÚSTER CRÉIXER
COS, SCCL	CONSELL ASSOCIACIONS BCN
CREANT, SCCL	COOP57, SCCL
CRIC / OPCIONS, ASSOC.	COS, SCCL
DESENVOLUPAMENT COMUNITARI, FUND.	CREANT, SCCL
ECO-RECICLAT, SL	CRESOL, SCCL
ECOINSTITUT, SCCL	CRIC / OPCIONS, ASSOC.
EDPAC, ASSOC.	DESENVOLUPAMENT COMUNITARI, FUND.
EDUVIC, SCCL	ECO-RECICLAT, SL
ELSTRESTURONS, FUND.	ECOINSTITUT, SCCL
ETCS, SCCL	ECOS, SCCL

TAULA 1. Històric de participació de les campanyes 2011 i 2012

2011	2012
EXLIBRIS, SCCL	ELS TRES TURONS, FUND.
FENTPAÍS, SCCL	ENGRUNES, EI
FETS, ASSOC.	ENGRUNES, FUND.
FOLI VERD, SCCL	ESPLAIS CATALANS, ASSOC.
HOBEST, SCCL	ETCS, SCCL
KOINOS, SCCL	EXLIBRIS SCCL
L'APÒSTROF, SCCL	GATS, ASSOC.
L'EINA, SCCL	GESTIÓ INTEGRAL
MINYONS ESCOLTES, ASSOC.	HANDYTEC, SCCL
NUSOS, SCCL	HOBEST
OBSERVATORI DESC, ASSOC.	IACTA SOCIOJURIDICA, SCCL
OIKOCREDIT CATALUNYA	KOINOS, SCCL
REMANANT LES CIRERES, ASSOC.	L'APÒSTROF, SCCL
SEPPRA, SCCL	L'EINA, SCCL
SETEM CATALUNYA, ASSOC.	LA CIUTAT INVISIBLE, SCCL
SOM ENERGIA, SCCL	LACOL
TANDEM SOCIAL, SCCL	MINYONS ESCOLTES, ASSOC.
MISSATGERS TRÈVOL, SCCL	MISSATGERS TRÈVOL, SCCL
UNICO, SCCL	NOU SET
	NOU VERD
	NOVA, ASSOC.
	NOVES PROPOSTES, ASSOC.
	NUSOS, SCCL
	OBSERVATORI DESC, ASSOC.
	OIKOCREDIT CATALUNYA
	QMP INTEGRAL
	REMANANT LES CIRERES, ASSOC.
	ROCA I GALÈS, FUND.
	ROCAGUINARDA, SCCL
	S'ALTRA SENALLA - COMERÇ JUST
	SEPPRA, SCCL
	SETEM CATALUNYA, ASSOC.
	SIDA STUDI
	SOCIAL PARTNERS
	SOM ENERGIA, SCCL
	TANDEM SOCIAL, SCCL
	VERDALLAR, EI
	XES, ASSOC.

L'històric de participació en el balanç social des de l'inici, el 2007, fins a l'actualitat (la campanya 2012 es va fer durant l'any 2013), es mostra en el següent gràfic seqüencial:

Gràfic I.
Gràfic d'evolució de la participació en la campanya de balanç social durant el període 2007-2012

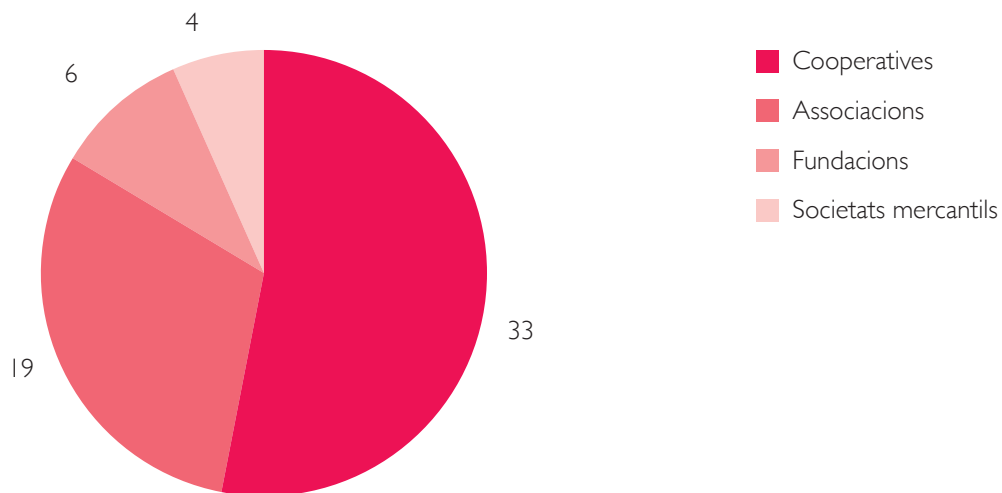

Les campanyes del 2007 al 2010, incloent-hi totes dues, es van desenvolupar exclusivament amb treball voluntari per part de la Comissió de balanç social formada per experts i expertes en avaluació i auditories. Durant aquest període, es va experimentar amb la metodologia de balanç social comptant amb la participació d'un bon grapat d'entitats sense les quals no s'hauria pogut donar forma a l'eina. No obstant això, entre el 2008 i el 2010 s'observa un estancament en els nivells de participació. L'avaluació realitzada el 2012 posa de manifest l'impacte de la crisi econòmica en la participació, així com la tendència de moltes organitzacions a concentrar energies en la seva supervivència i deixar els espais de militància en segon terme. Per tal de facilitar i simplificar al màxim la feina de les entitats a l'hora de fer el balanç social i contribuir a compensar així la pèrdua de participació, el 2011 es va demanar una subvenció que va ser concedida i que va permetre contractar una persona per coordinar la campanya i fer una inversió per crear una eina informàtica, una pàgina web, un blog i un pla de comunicació a mitjà termini. Paral·lelament a la creació i consolidació de l'eina, es van començar a establir les aliances estratègiques amb diferents grups d'interès com Coop57, Agenda 21, l'Ajuntament de Barcelona i la XESB (Xarxa d'Economia Solidària de Barcelona). Arrenca la campanya 2013 amb un interès manifest per l'eina en els entorns de la XES i grups d'interès afins, i el balanç social es comença a postular com un possible requisit per a **processos de compra pública responsable i de transparència en la cadena de proveïment i de valor**.

62 entitats han realitzat el balanç social 2012, el 53% de les quals han estat cooperatives i societats laborals. Les associacions i fundacions han representat el 41% de les entitats participants, i el 6% restant han estat societats mercantils. Un 65% (40) de les entitats són sòcies de la XES, i de les 77 entitats sòcies de la XES el 2012 un 52% (40) han fet el balanç social.

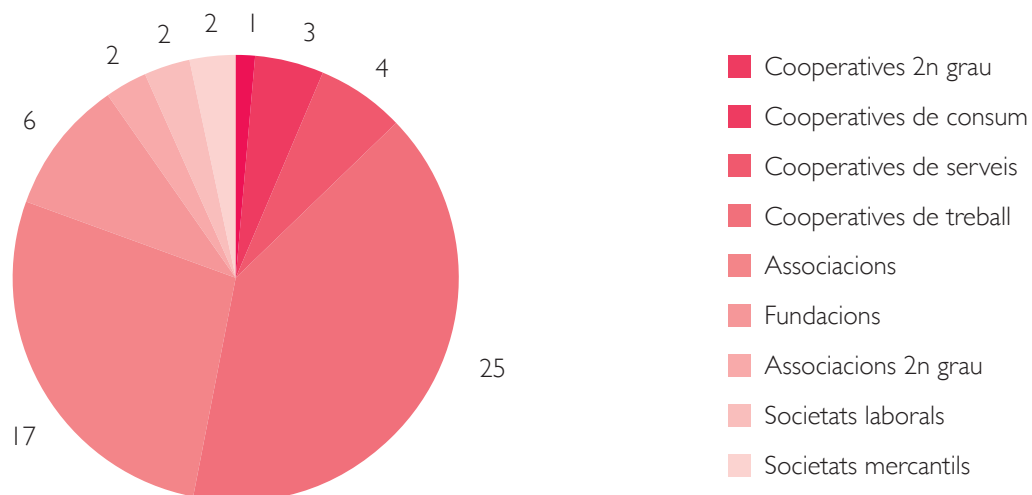
Gràfic 2.

Gràfic de participació 2012 segons formes jurídiques agrupades

Gràfic 3.

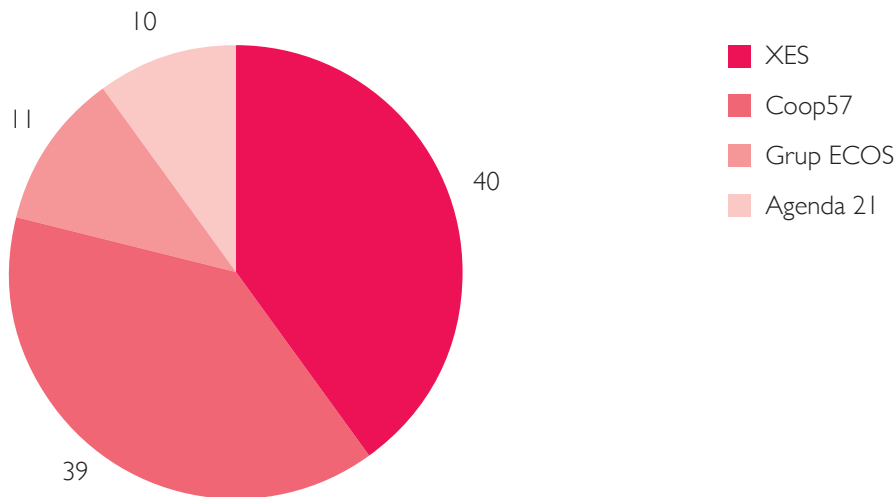
Participació 2012 segons formes jurídiques desglossades

En el gràfic següent es pot veure la participació en la campanya per grups d'interès estratègics. 39 organitzacions sòcies de Coop57 i 40 de la XES han fet el balanç social 2012-2013.

Gràfic 4.

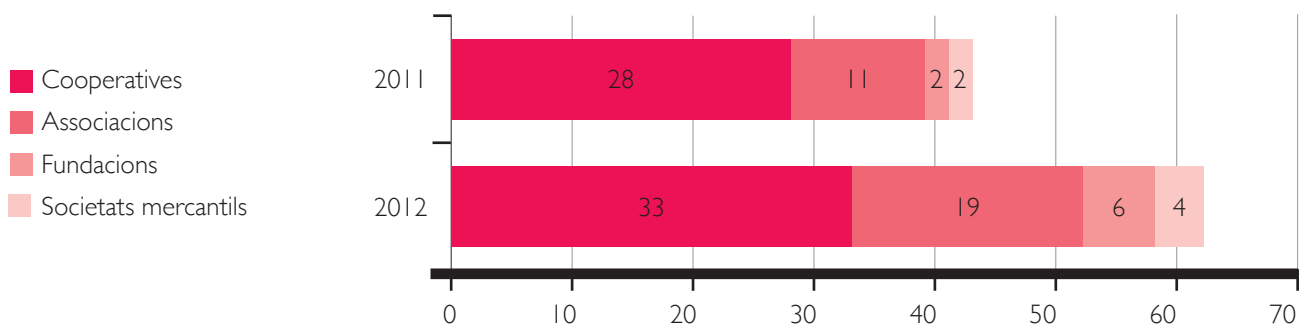
Distribució de la participació segons pertinença a grups d'interès

Si comparem les dades de participació de les campanyes 2011 i 2012 observem que, en nombres absoluts, les cooperatives incrementen lleugerament el seu grau de participació i implicació en el desplegament del balanç social i es mantenen en l'avantguarda del moviment de l'ESS; no obstant això, són les associacions i fundacions, tradicionalment identificades com a entitats del tercer sector, les que augmenten la seva participació de manera significativa. Aquest fenomen podria ser un indicador de la tendència aglutinadora de l'ESS i com aquest sector emergent alberga totes aquelles organitzacions que, sigui quina sigui la seva naturalesa, orienten la seva activitat des de l'ESS cap a la promoció d'una altra manera de fer economia.

Gràfic 5.

Comparatiu 2011-2012 de participació per formes jurídiques

En la taula següent es desglossen les xifres de negoci agregades de la campanya de BS 2012-2013, tant els totals d'ingressos, despeses, subvencions i recursos propis, com els totals desglossats per formes jurídiques. Observem com la dependència de subvencions total és de l'entorn d'un 20%, la qual cosa situa l'ESS com un sector fonamentalment autofinançat amb uns índexs de subsidiarietat molt baixos en relació amb altres sectors.

TAULA 2. Dades sobre les xifres de negoci, 2012

Xifra de negoci total campanya BSXES2012		2012
Import total anual d'ingressos		48.114.283,00 €
Import total anual de les despeses		47.264.689,00 €
Import total de les subvencions concedides a l'organització		10.429.113,00 €
Diferència entre ingressos i despeses		849.594,00 €
Import total de les quotes de socis		872.066,00 €
Distribució dels ingressos segons forma jurídica		2012
Cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils		14.234.795,00 €
Coop. de consum, de servei i de 2n grau i associacions de 2n grau		2.443.239,00 €
Associacions i fundacions		31.436.249,00 €
Total		48.114.283,00 €

1. La democràcia a les organitzacions

L'economia social i solidària la conformen multitud d'iniciatives de producció, comercialització, consum, inversió, gestió de recursos i assignació d'excedents que funcionen dia a dia sota lògiques més democràtiques, equitatives, solidàries i respectuoses amb les persones, el medi ambient i els territoris que no pas les empreses i institucions capitalistes. Adopten la forma de cooperatives i altres empreses propietat dels productors o dels consumidors i usuaris; d'associacions dedicades al camp social, a les finances ètiques o al consum responsable; de xarxes d'intercanvi; d'horts comunitaris; de sistemes de gestió comunal; de pressupostos públics participatius; d'associacions de desenvolupament local; de treball cooperatiu per Internet, etc.

Són realitats que estan presents arreu del món i que tenen en comú tres característiques clau que s'adscriuen a l'economia social i solidària: fer prevaler la satisfacció de necessitats humanes per sobre del lucre, gestionar la pròpia activitat econòmica de manera democràtica i estar compromeses amb el seu medi natural i social.

Al BS, el grau de democràcia a les organitzacions es mesura recollint diferents indicadors de participació interna i de transparència a les organitzacions.

1.1. Participació

Els membres de les organitzacions de l'economia solidària prenen part de l'estratègia de l'entitat. Per mesurar aquesta participació, es recull el nombre de persones que han contribuït a elaborar els plans de gestió i el pressupost de l'organització, les que han participat en l'aprovació d'aquests i les que han pres part de l'Assemblea anual ordinària de l'entitat.

TAULA 3. Percentatge de participació en processos de presa de decisions, 2012

	Coop. de treball, societats laborals i societats mercantils	Coop. de consum, serveis, 2n grau i assoc. de 2n grau	Associacions i fundacions
% de participació en l'elaboració del Pla de Gestió i pressupost	29,01%	4,95%	21,04%
% de participació en l'aprovació del Pla de Gestió i pressupost	30,15%	23,78%	7,29%
% de participació en l'assemblea anual ordinària de l'entitat	34,04%	24,21%	7,58%

En nombres absoluts, les associacions i fundacions mobilitzen més persones a l'hora d'elaborar i aprovar els plans de gestió. Tanmateix les associacions realitzen només una assemblea anual ordinària amb una base social àmplia, on s'aproven la memòria de gestió de l'entitat, els seus comptes i les línies estratègiques i, si s'escau, s'escullen els responsables dels òrgans de govern.

En termes relatius, les cooperatives de treball i les societats laborals impliquen més persones en l'elaboració i aprovació tant dels plans de gestió com dels seus pressupostos. La coresponsabilitat amb el projecte empresarial és elevada, i fa que la relació dels membres amb l'organització no es limiti a l'àmbit laboral més quotidià, sinó que inclou prendre part en la planificació estratègica i en el govern de l'empresa.

Les cooperatives de consumidors i usuaris, de serveis i estructures de segon nivell —cooperatives de segon grau i federacions— aconseguixen, en termes relatius, que bona part dels

membres s'impliquin de manera activa en la presa de decisions sobre qüestions cabdals de l'organització. El resultat té en compte les persones sòcies i/o col·laboradores no assalariades, col·lectiu sense una vinculació remunerada i amb un pes important en aquestes entitats.

1.2. Transparència

El nombre d'entitats que afirmen facilitar públicament informació sobre els resultats econòmics i els salaris és un altre indicador de democràcia del balanç social: la transparència de les organitzacions.

En conjunt, les empreses i entitats de l'economia solidària donen a conèixer la informació sobre els seus resultats econòmics i els seus salaris. En un grau molt elevat, comparteixen i analitzen trimestralment les desviacions pressupostàries entre les persones sòcies i vinculades a l'organització, sobretot en el cas de les cooperatives i societats laborals. En el cas de la política retributiva, gairebé totes les organitzacions en fan publicitat, i amb el resultat en surt reforçada la idea d'una major redistribució de la riquesa i una menor distància salarial en les entitats de l'economia solidària.

Com a novetat d'aquesta edició del balanç social, s'incorpora informació sobre la rotació en els càrrecs de govern de les societats. En el global de les entitats, durant el 2012 s'ha renovat més d'una tercera part de les persones que ocupaven càrrecs en els òrgans de govern i/o de control. En el cas de les estructures de segon nivell, les cooperatives de serveis i les de consum, han passat per assemblea la renovació entre la meitat i dues terceres parts dels seus càrrecs, mentre que a les associacions i fundacions hi ha hagut menys rotació. Aquestes darreres es caracteritzen perquè són estructures en què la renovació dels càrrecs no depèn de sistemes participatius; malgrat tot, han canviat o reelegit una tercera part dels seus membres.

TAULA 4. Transparència, per tipologia d'entitats, 2012

	2012	Coop. de treball, societats laborals i societats mercantils	Coop. de consum, serveis, 2n grau i assoc. de 2n grau	Associacions i fundacions
Organitzacions que informen trimestralment de les desviacions pressupostàries	46	24	6	16
% sobre total	74,19%	82,76%	60,00%	69,57%
Publicitat retributiva	56	26	8	22
% sobre total	90,32%	89,66%	80,00%	95,65%
Rotació de càrrecs	140	44	35	61
Mitjana	2,3	1,5	3,5	2,7
% de rotació de càrrecs	48,67%	48,00%	61,00%	37,00%

Entre els diferents grups d'organitzacions, són les cooperatives de treball i les societats laborals les que presenten índexs de transparència més elevats, seguides de ben a prop per la resta d'entitats.

2. L'economia igualitària

L'economia social i solidària se sosté sobre l'exercici de relacions d'equitat entre dones i homes, i contribueix a reduir-ne les desigualtats existents des del punt de vista econòmic i social.

En l'economia social i solidària, les dones —que encara a dia d'avui reben més que els homes les pitjors conseqüències de l'economia capitalista— tenen més possibilitats de millorar la seva situació econòmica, social i cultural.

En l'economia social i solidària, les persones —dones i homes— es doten de mecanismes per triar i decidir sobre la seva economia, gestionen els seus recursos sota els seus valors, afavoreixen la seva autonomia econòmica i, en darrera instància, influeixen sobre els canvis en la societat cap a un ordre econòmic més just i igualitari.

L'economia social i solidària també té cura de la integració de persones en risc d'exclusió social i procura proveir a totes les persones treballadores condicions de treball equitatives.

En aquest sentit, el BS mesura el grau d'igualtat a les organitzacions recollint els aspectes següents: la presència de dones tant entre les persones treballadores com entre els càrrecs de responsabilitat; la participació d'aquestes en els processos de presa de decisions; el nombre de persones treballadores en risc d'exclusió social, i els nivells d'equitat salarial.

2.1 Participació de les dones

18.385 persones participen a les entitats que han fet balanç social. Aquestes més de 18.000 persones són: sòcies usuàries o de consum, sòcies generals, de capital o col·laboradores, patrones, voluntàries i persones vinculades laboralment, bé sigui perquè en són sòcies treballadores, sòcies de treball, sòcies laborals, assalariades no sòcies, becàries, en formació i/o pràctiques.

TAULA 5. Persones membres, per tipus de relació amb les entitats i sexe, 2012

	Dones	Homes	% Dones	Total
Sòcies generals, de capital o col·laboradores	1.214	1.213	50%	2.427
Patrones	13	23	36%	36
Voluntàries	7.395	7.114	51%	14.509
Persones amb vincle de treball	799	614	57%	1.413
Total	9.421	8.964	49%	18.385

En el seu conjunt, es dona un clar **equilibri de participació entre dones (51%) i homes (49%)**, si bé és a les cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils on la presència de les dones és lleugerament superior (55%).

TAULA 6. Persones membres, per tipus d'entitat i sexe, 2012

	Dones	Total
Cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils	341	617
Cooperatives de consum, de servei i de segon grau, i associacions de segon grau	1.376	2.809
Associacions i fundacions	7.704	14.959
Total	9.421	18.385

La participació de dones i homes varia segons la funció que desenvolupen les persones dins l'entitat i, per tant, segons la tipologia de membres. El major equilibri entre dones i homes es produeix entre sòcies en general, de capital o col·laboradores, mentre que el major desequilibri es dona entre el patronat.

Entre el voluntariat, cal assenyalar que mentre el 59% de persones voluntàries al conjunt de les entitats del tercer sector social català són dones, entre les associacions i fundacions representen un percentatge més equilibrat (51%) i fins i tot clarament per sota (42%) en el cas de les cooperatives de segon grau, de serveis i associacions de segon grau.

Com confirmarem en aquest capítol, mentre que el tercer sector social es troba clarament feminitzat, sembla que **en l'economia social i solidària hi ha més equilibri en la participació de dones i homes.**

2.1.1 Participació professional de les dones

1.413 persones (8% del total) tenen vincle de treball amb les entitats del balanç social; entre elles, proporcionalment al nombre de membres, **les cooperatives de treball i societats laborals són les que generen més ocupació.**

TAULA 7. Persones treballadores, per tipus d'entitat i sexe, 2012

	Dones	Total	% Total membres
Cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils	320	577	95%
Cooperatives de consum, de servei i de segon grau, i associacions de segon grau	26	48	2%
Associacions i fundacions	453	788	5%
Total	799	1.413	8%

Entre les persones treballadores, el **57% són dones, 11 punts per sobre del que recull la CEPES** (Confederació Empresarial Espanyola d'Economia Social) per al conjunt de l'economia social a l'Estat espanyol i una dada molt semblant a la que recollia el balanç social 2011 (amb el 61% de dones treballadores).

En tots els tipus d'entitats hi ha un biaix favorable a les dones en la generació de vincles de treball, que oscil·len entre el 54 i el 57% segons la tipologia. En les cooperatives de treball que han fet balanç social de 2012, **les dones representen el 55% de les persones treballadores, proporció molt superior** a la que recull l'Institut Nacional de Estadística, que situa **les dones membres de cooperatives a Catalunya en el 32%**. Entre les associacions i fundacions que han fet balanç social, en canvi, es recull un percentatge (57%) força inferior al del conjunt de Catalunya (70%).

D'altra banda, **el percentatge de càrrecs de responsabilitat ocupats per dones (46%) les aproxima a l'equiparació amb els homes**. Aquest resultat, gairebé 10 punts per sobre que el balanç social agregat de 2011, mostra la important presència de les dones en llocs de responsabilitat gerencial en l'economia social i solidària, molt per sobre del conjunt de l'economia catalana, en què les dones ocupen només el 30% dels llocs de direcció i gerència.

Val a dir, però, que si es compara el nombre de dones amb càrrecs de responsabilitat amb el nombre de dones treballadores, la proporció és clarament inferior (10 punts menys) a la mateixa comparació entre els homes treballadors.

Aquesta equitat en les responsabilitats directives de les entitats és més feble entre les cooperatives de consum, de servei i de segon grau i les associacions de segon grau, on les dones ocupen el 37% dels càrrecs. D'altra banda, és entre les cooperatives de treball on la proporció de dones treballadores que ocupen càrrecs de responsabilitat és menor si es compara amb la proporció d'homes treballadors (el 6% menys).

2.1.2 Participació política de les dones

De les més de 18.000 persones membres, una mitjana de 2.500 van participar en l'elaboració i/o aprovació del pla de gestió i pressupost de l'entitat, així com en l'assemblea anual ordinària. **Dones i homes van participar de manera equilibrada en aquests mecanismes democràtics**, tant en nombres absoluts com en proporció al nombre de membres de cada sexe. Per tipus d'entitats, entre les cooperatives de consum, de servei i de segon grau, així com associacions de segon grau la participació va estar esbiaixada a favor dels homes, mentre que per a les associacions i fundacions ho va estar per a les dones. A les cooperatives de treball, la participació va estar totalment equilibrada.

Entre els càrrecs polítics, si es compara amb els càrrecs gerencials, la proporció de dones es redueix lleugerament (el 40%) i augmenta el biaix respecte al nombre de persones membres de les entitats: proporcionalment al nombre de membres gairebé el doble d'homes que de dones membres ocupen càrrecs de responsabilitat política.

TAULA 8. Persones amb càrrecs de responsabilitat, per tipus d'entitat i sexe, 2012

	Dones	% treb.	Homes	% treb.
Persones que ocupen càrrecs de responsabilitat gerencial	134	17%	160	26%
Cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils	48	15%	56	22%
Cooperatives de consum, de servei i de segon grau, i associacions de segon grau	11	42%	19	86%
Associacions i fundacions	75	17%	85	25%
	Dones	% membres	Homes	% membres
Persones que ocupen càrrecs de responsabilitat política	126	1%	188	2%
Cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils	41	12%	50	18%
Cooperatives de consum, de servei i de segon grau, i associacions de segon grau	23	2%	34	2%
Associacions i fundacions	62	1%	104	1%

2.2 Organitzacions inclusives

Les entitats que han fet balanç social ocupen **216 persones en risc d'exclusió**, gairebé el doble que les del balanç social 2011. Aquest nombre representa un 1,2% del total de persones treballadores, un percentatge molt similar al recollit el 2011.

Al balanç social 2012, les persones en risc d'exclusió es troben més presents en cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils, lleugerament per sobre de les associacions i fundacions. Les cooperatives de consum, de servei i de segon grau, així com les associacions de segon grau, no assenyalen cap persona ocupada.

TAULA 9. Persones en risc d'exclusió, per tipus d'entitat i sexe, 2012

	Total
Dones	82
% dones treb.	1%
Homes	134
% homes treb.	1%

Per sexe, les persones en risc d'exclusió ocupades en les entitats d'economia social i solidària són majoritàriament homes, tant si s'observa en nombres absoluts com percentuals respecte al nombre de dones i homes treballadors.

2.3 Equilibri salarial

El darrer indicador que mesura el balanç social respecte al principi d'igualtat és la relació entre el salari més alt i el més baix.

TAULA 10. Mitjana ponderada de la relació entre el salari més alt i el més baix, per tipus d'entitat i sexe, 2012

	Dones
Mitjana ponderada	2,82
Cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils	1,38
Cooperatives de consum, de servei i de segon grau, i associacions de segon grau	0,55
Associacions i fundacions	2,03

En relació amb el balanç social anterior, s'observa un augment de la mitjana ponderada (2,25 el 2011), si bé continua mostrant una relació retributiva molt equilibrada entre el salari més alt i el més baix (ponderats corresponentment segons el nombre de persones treballadores).

Per tipus d'entitat, es dona més equilibri salarial entre les cooperatives de consum, de servei i de segon grau, així com les associacions de segon grau, seguides per les cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils.

En aquesta edició del balanç social es disposa de les dades desagregades per sexe, fet que permet observar que les diferències salarials són més elevades entre els homes que entre les dones.

3. *Ambientalitzar les organitzacions*

Dèiem l'any passat que avui ningú no dubta que cal preservar el medi on vivim perquè la nostra vida està íntimament lligada a la seva qualitat i que aquesta responsabilitat social recau tant en les persones com en les col·lectivitats. Per això, el balanç social inclou dins dels seus àmbits d'anàlisi els aspectes ambientals. I per això encoratgem a fer el balanç ambiental aquelles entitats que encara no s'han atrevit a fer-lo, perquè amb un petit esforç de sistematització podran obtenir informació rellevant, observar la seva evolució any rere any, veure els efectes de les mesures de millora ambiental aplicades i identificar els àmbits on centrar els seus futurs esforços d'eficiència, racionalització i estalvi econòmic.

Les dades recopilades al BS són sobretot significatives per a cadascuna de les organitzacions, però algunes també permeten un tractament agregat, la qual cosa ens dóna una imatge del comportament global de les entitats que participen del balanç social, que resumim en aquest capítol.

El **50% de les entitats** que han fet balanç social (31 de 62) tenen una **política, pla d'acció o sistema de gestió ambiental**. Els plans ambientals inclouen qüestions relacionades amb la gestió i prevenció dels residus, amb minimitzar l'impacte ambiental dels consumibles d'oficina, amb el foment de la mobilitat sostenible, amb la reducció del consum energètic i d'aigua, entre d'altres. Cal destacar que un 90% de les entitats tenen en compte la compra de productes ecològics i reciclats.

3.1. *Consum d'energia*

Les entitats que han fet el balanç social han tingut un **consum d'energia** de poc més de 1.300.000 kwh i 220.000 litres de combustible per vehicles. Si bé més del 80% del consum de combustibles per vehicles es concentra en 5 entitats, gairebé la meitat en una única cooperativa. En conjunt, això suposa que per generar 1 milió d'euros de negoci s'ha requerit un consum d'energia d'uns 73.500 kwh, dels quals un 63% correspon al consum dels vehicles i la resta, uns 27.000 kwh, a les instal·lacions. Respecte al **consum d'aigua**, les entitats que han fet el balanç social han consumit 228.558 m³ d'aigua, l'equivalent a omplir unes 90 piscines olímpiques.

TAULA 11. Consum anual de recursos de les entitats del balanç social, 2012

	Total	Per persona treballadora	kwh / milió d'€*
Electricitat (kwh)	1.115.690,00		
Gas (kwh)	116.872,00	75,58	
Gasoil per calefacció (litres convertits a kwh)	67.959,36		73.468,09
Combustible per a vehicles (litres)	221.661,00	12,88	
Consum d'aigua (m3)	228.558,00	13,28	

* Correspon a una aproximació del que s'anomena Intensitat Energètica: consum d'energia necessària per produir una unitat de riquesa (expressat en milions d'euros), si bé per ser correcte caldria traduir l'electricitat a energia primària. En aquest cas, s'ha optat pel càlcul més senzill i proper a la informació disponible, i s'han convertit tots els consums energètics a kwh, incloent-hi combustible per a vehicles.

3.2. Generació de residus

Pel que fa a la **generació de residus**, pràcticament totes les entitats tenen implantada la recollida selectiva de residus generals i de gran part de residus especials, essent el paper i cartró i els tòners i cartutxos de tinta les dues fraccions amb més implantació, amb un 98% i un 97% respectivament.

TAULA 12. Implantació de recollida selectiva de residus a les entitats del balanç social, 2012

Residus generals	% implantació	Residus especials	% implantació
Paper i cartró	98	Bombetes i fluorescents	87
Envasos lleugers	94	Piles	92
Vidre	90	Tòners i cartutxos	97
Matèria orgànica	79	RAEE*	85
		Altres	69

* Residus d'aparells elèctrics i electrònics

Cal assenyalar especialment que un nombre significatiu d'entitats fa un control quantitatiu dels residus anuals generals: 24 entitats (39%) dels residus recollits selectivament i 19 entitats (31%) de la generació de rebuig.

4. Compromís social

El balanç social de la XES defineix el compromís social com “la sensibilitat que demostra una organització pel seu entorn en matèria de participació, implicació i millora social del territori.” Però compromís social és molt més que això: implica una obligació assumida de forma voluntària per participar desinteressadament i solidària en la societat.

Per valorar una qualitat tan complexa, el balanç social de la XES ha agrupat les actuacions amb compromís social de les organitzacions en tres àmbits diferents:

- la participació voluntària i activa en xarxes i moviments socials, així com les aportacions en recursos materials o econòmics a aquests;
- els esforços per a la construcció de mercat social a través de la intercooperació, és a dir, a través de les compres i vendes efectuades a empreses de l'àmbit de l'economia social i solidària, així com també els diners dipositats en empreses i organitzacions de finances ètiques;
- la preservació de la llengua pròpia del territori, com un valor identitari, cultural i de cohesió de la societat.

4.1. Participació en xarxes i moviments socials i aportacions solidàries

Quant a la **participació en xarxes i moviments socials**, s'han mesurat les hores dedicades a entitats, xarxes i federacions, les quals han suposat l'**1,68% del total d'hores remunerades, la qual cosa implica un 20% d'increment respecte a les dades de l'any anterior**. Per tipus d'entitats, les associacions i fundacions són les que comptabilitzen més hores, el 5,87%, mentre que les cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils són les que menys, amb un 0,93%. Una possible explicació la trobaríem en el fet que les associacions i fundacions generalment tenen més desenvolupada la vessant d'intervenció sociopolítica que no pas el grup de cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils (que tendeixen a estar més enfocades en l'activitat socioempresarial). Així doncs, aquesta **diferència de caràcter i dedicació a la participació comunitària i moviments socials quedaria reflectida segons la naturalesa jurídica de l'organització**.

TAULA 13. Participació en xarxes i moviments socials, 2012

	2012	Coop. de treball, soc. laborals i soc. mercantils	Coop. de consum, serveis i 2n grau i assoc. de 2n grau	Associacions i fundacions
Nombre d'organitzacions	566	312	56	198
Hores dedicades a entitats, xarxes, federacions	30291	13577	3570	13144
% sobre el total d'hores remunerades treballades	1,68%	2,19%	5,87%	1,17%

Les **aportacions econòmiques solidàries** s'han mesurat en termes d'aportacions en cessió d'infraestructures i materials, i en termes d'aportacions a projectes socials i/o de cooperació. En conjunt, **s'hi han dedicat uns 378.000 euros, la qual cosa suposa un 0,79% de la xifra de negoci global**, mentre que l'any anterior va representar un 0,22%.

4.2. Finances ètiques i mercat social

D'entrada, val a dir que el 64,52% de les organitzacions que han fet el balanç social afirmen operar amb entitats de finances ètiques. En termes de diners, **l'any 2012 les mateixes organitzacions hi han dipositat en conjunt poc més de 5 milions d'euros** (5.074.791 euros), i una mitjana de 81.851 euros per organització. Aquestes xifres impliquen que el 62% del total de recursos econòmics dipositats en entitats de finançament ha estat en entitats de finances ètiques. S'ha de dir que aquestes dades contenen un biaix que expliquem a continuació.

L'alt volum i percentatge s'explica per la presència dins del balanç social de Coop57, cooperativa dedicada a la intermediació financera que ha gestionat 4,5 milions d'euros durant el 2012. **Si no es té en compte Coop57, el percentatge de diners dipositats en finances ètiques es redueix al 14,53%; uns 536.000 euros.**

Si ens centrem en la quantitat de **diners que circulen pel mercat social**¹ que constitueixen i alimenten les 62 organitzacions que han fet el balanç social, observem que s'han realitzat **compres** a proveïdors del mercat social **per valor d'1,8 milions d'euros** (21,01% respecte al total de compres), i **vendes** a clients de l'ESS **per valor de 2,6 milions d'euros** (13,76% del total de vendes).

Per formes jurídiques trobem que, pel costat de les compres, són el grup de les societats laborals i cooperatives les que percentualment fan més compres a proveïdors de l'ESS (31,3%), mentre que, pel costat de les vendes, són les cooperatives de consum i serveis i les estructures de segon grau les que fan més vendes a clients de l'ESS (36,5%). A la taula podem veure els percentatges corresponents de compres i vendes per tipus de forma jurídica.

TAULA 14. Participació, xifres de negoci i índexs de construcció del mercat social, 2012

	2012	Coop. de treball, soc. laborals i soc. mercantils	Coop. de consum, serveis i 2n grau i assoc. de 2n grau	Associacions i fundacions
Proveïdors de l'ESS	478,00	194,00	95,00	189,00
% sobre el nombre de proveïdors	15,68%	18,56%	35,98%	10,87%
Compres a proveïdors de l'ESS	1.834.769,00	856.449,00	161.156,00	817.164,00
% sobre el total de compres	21,01%	26,67%	15,99%	18,11%
Clients de l'ESS	3.517,00	1.776,00	689,00	1.052,00
% sobre el total de clients	9,47%	7,54%	6,40%	37,15%
Ingressos/vendes de l'ESS	2.602.687,00	1.584.089,00	623.309,00	395.289,00
% sobre el total de vendes	13,76%	19,94%	36,48%	4,27%

¹ - Entenem per mercat social aquell àmbit de pertinença de naturalesa econòmica format per empreses i organitzacions que es regeixen pels principis de l'economia social i solidària. Així doncs, el mercat social català estaria format per totes aquelles organitzacions i empreses dins de l'àmbit de la XES i/o el balanç social dedicades a la producció i comercialització de productes i serveis.

Les organitzacions que han fet el balanç social han declarat un total de **478 proveïdors i 3.517 clients** que pertanyen a l'àmbit del mercat social. El que podem extreure d'aquesta dada és que el major nombre de **clients es pot correspondre als usuaris o consumidors finals**, mentre que pel costat dels proveïdors són **proveïdors de consums intermedis**.

Aquestes dades són molt interessants de cara a **posar en pràctica instruments de mercat social**, ja que ens permet fer visible la massa crítica (expressada en termes de nombre de clients i proveïdors) i el potencial econòmic (en termes de quantitat de compres i vendes que circulen pel mercat social). Així doncs, si ens plantejem el possible abast de la moneda social —per posar un exemple real— com a mitjà d'intercooperació, veuríem que per a alguns grups (IA i IB) es podria arribar a **convertir fins a un 20% del flux de caixa a moneda social**.

4.3. La llengua

Sobre la implicació de les entitats que han fet balanç social en la preservació de la llengua pròpia del territori, cal destacar que el **95%** de les entitats tenen una **política lingüística interna favorable al català**.

5. Qualitat laboral

En el balanç social de la campanya 2012, s'ha definit la qualitat laboral d'una organització com la seva capacitat per proporcionar benestar a la persona treballadora. La qualitat laboral, a més, és una garantia perquè l'organització sigui més productiva i ofereixi productes i serveis de més qualitat, ja que el benestar de les persones treballadores contribueix a la sostenibilitat de l'organització, fa que aquesta assolixi les finalitats i els objectius amb eficiència, sense sobrepassar els limitats recursos econòmics de què disposa, i amb eficàcia, la qual cosa permet obtenir els majors resultats possibles.

5.1. Salut laboral

Destaca l'elevat nombre d'organitzacions, gairebé un 65%, que tenen un sistema de PRL implantat o mesures actives enfocades a la PRL. Aquest percentatge es dispara en el cas de les cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils, mentre que en les associacions i fundacions es manté en un discret 52%.

TAULA 15. Dades agregades de PRL i salut laboral, 2012

Prevenió de riscos laborals	2012		Coop. de treball, soc. laborals i soc. mercantils		Coop. de consum, serveis i 2n grau i assoc. de 2n grau		Associacions i fundacions	
Sistema de PRL implantat	40		22		6		12	
% sobre total	64,52%		75,86%		60,00%		52,17%	
Mesures actives enfocades a PRL	40		23		5		12	
% sobre total	64,52%		79,31%		50,00%		52,17%	
Salut laboral	2012		Coop. de treball, soc. laborals i soc. mercantils		Coop. de consum, serveis i 2n grau, i assoc. de 2n grau		Associacions i Fundacions	
	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes
Total d'hores de baixa	20.602	25.225	5.045	3.067	1.332	270	14.225	21.888
% sobre el total d'hores treballades	2,16%	2,97%	1,65%	0,97%	5,03%	0,79%	2,29%	4,38%
	2,56%		1,31%		2,91%		3,33%	

S'han registrat gairebé 46.000 hores de baixa que no arriben al **2,6% del total d'hores treballades**. Si es compara amb l'economia global catalana², el 2011 el nombre d'hores de baixa van ser del 5% de la mitjana d'hores treballades a Catalunya, i el nombre d'hores d'absentisme no justificat van ser del 0,05%. Observem que les cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils gaudeixen d'una millor salut laboral que la resta de formes jurídiques, amb només un 1,31% d'hores de baixa laboral sobre el total d'hores treballades, mentre que la resta se situa al voltant del 3%; continua estant dos punts per sota de la mitjana a Catalunya.

2 - Encuesta de Coyuntura Laboral, Instituto Nacional de Estadística, 4t trimestre de 2011, Catalunya.

5.2. Ocupació

La següent taula recull les dades agregades per grups de formes jurídiques sobre estabilitat laboral i generació d'ocupació:

TAULA 16. Dades agregades d'estabilitat laboral i creació d'ocupació								
Estabilitat laboral	2012		Coop. de treball, soc. laborals i soc. mercantils		Coop. de consum, serveis i 2n grau, i assoc. de 2n grau		Associacions i fundacions	
	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes
Nombre d'acomiadaments, baixes voluntàries i jubilacions en el darrer exercici	81,00	80,00	17,00	19,00	3,00	0,00	61,00	61,00
% sobre el total de persones treballadores	6,57%	6,49%	4,39%	4,91%	16,67%	0,00%	7,38%	7,38%
Nombre de contractes indefinits	400,00	335,00	97,00	75,00	5,00	6,00	298,00	254,00
Nombre de contractes temporals	267,00	148,00	124,00	56,00	4,00	3,00	139,00	89,00
Nombre de contractes en pràctiques	33,00	49,00	21,00	14,00	0,00	0,00	12,00	35,00
Total	700,00	532,00	242,00	145,00	9,00	9,00	449,00	378,00
Creació d'ocupació								
Creació d'ocupació	2012		Coop. de treball, soc. laborals i soc. mercantils		Coop. de consum, serveis i 2n grau, i assoc. de 2n grau		Associacions i fundacions	
	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes
Nombre total de persones contractades durant l'exercici anterior (2011)	754,00	508,00	209,00	148,00	17,00	13,00	528,00	347,00
Nombre total de persones contractades durant el present exercici (2012)	754,00	503,00	206,00	145,00	16,00	14,00	532,00	344,00
Diferència	0,00	-5,00	-3,00	-3,00	-1,00	1,00	4,00	-3,00

Amb més de 1.230 persones contractades el 2012, els índexs de rotació es mantenen entre el 5% i el 6% en gairebé tots els grups de formes jurídiques, uns índexs de rotació que es poden considerar estructurals. També observem que els índexs de generació d'ocupació s'han mantingut gairebé idèntics als de l'exercici anterior; i s'han generat 1.232 contractes de treball, 5 menys que l'any anterior.

Ambdues dades són evidències objectives dels mecanismes de resistència de l'ESS a la crisi, ja que en un període de destrucció generalitzada d'ocupació, el sector manté estables les condicions d'ocupabilitat dels seus llocs de treball.

Respecte a la regulació de prestacions de treball, el **45,16%** de les organitzacions participants disposen d'un **reglament intern de gestió de les relacions laborals**. Respecte a les **auditories externes**, un **48,39%** de les organitzacions participants n'han realitzat una durant l'exercici del 2012. Finalment, respecte als **sistemes de certificació**, un **24,19%** de les entitats participants disposen d'un sistema formal de qualitat, medi ambient, salut i seguretat laboral.

TAULA 17. Relacions laborals, auditories externes i sistemes de certificació

	TOTALS	Coop. de treball, soc. laborals i soc. mercantils	Coop. de consum, serveis i 2n grau, i assoc. de 2n grau	Associacions i fundacions
L'organització disposa d'un reglament intern de gestió de les relacions laborals	28,00	16,00	2,00	10,00
% sobre el total	45,16%	55,17%	20,00%	43,48%
L'organització ha fet auditoria externa i/o intervenció de comptes del darrer exercici	30,00	13,00	5,00	12,00
% sobre el total	48,39%	44,83%	50,00%	52,17%
L'organització disposa de sistemes formals de qualitat, medi ambient, salut i seguretat laboral	15,00	9,00	1,00	5,00
% sobre el total	24,19%	31,03%	10,00%	21,74%

5.3. El benestar de les persones

L'anàlisi del benestar de les persones a les organitzacions s'ha obtingut a través d'un qüestionari de satisfacció en què les persones havien de valorar de l'1 al 10 (de menys a més valoració) diverses qüestions. Els resultats agregats són els següents:

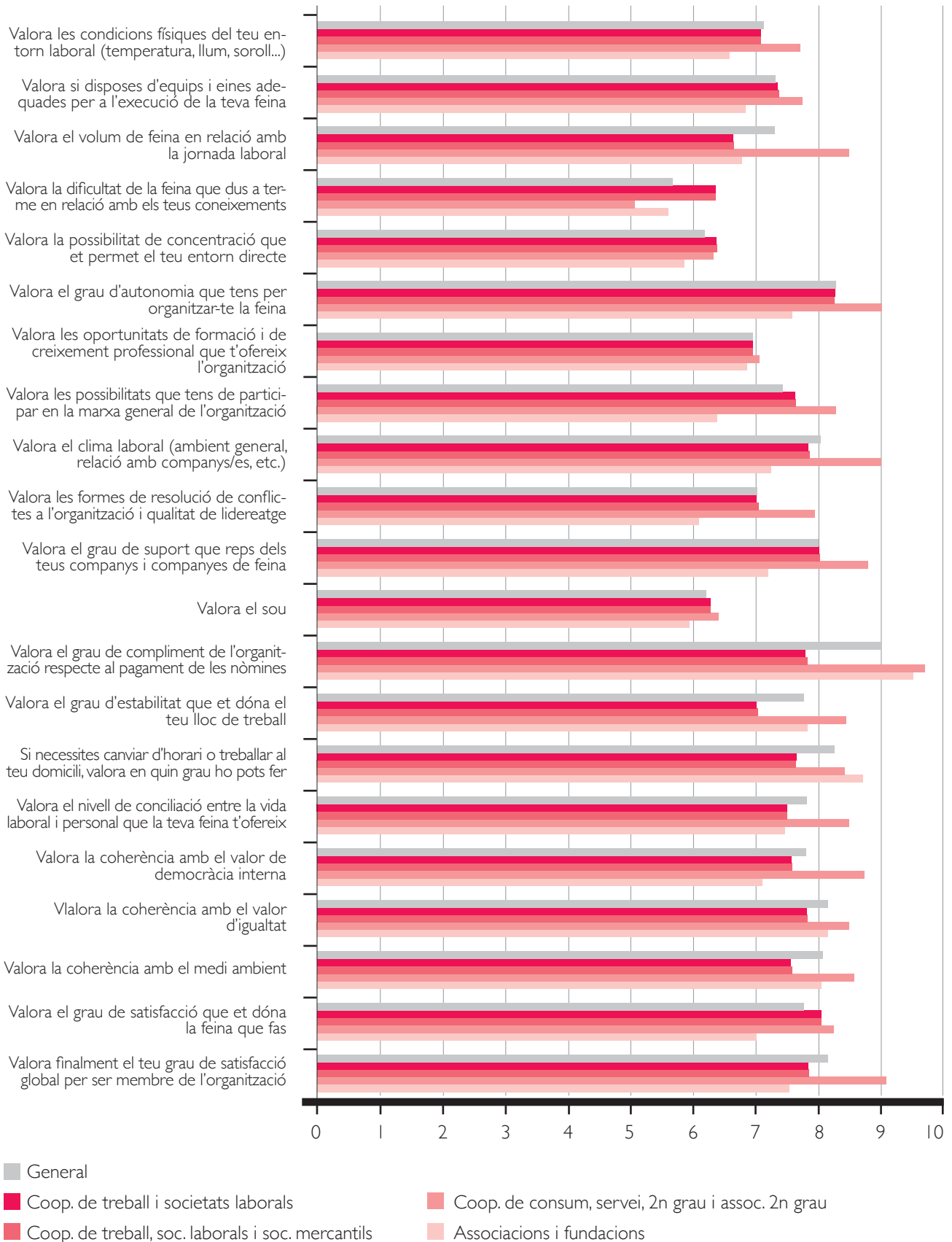
En general, les persones mostren **un nivell de satisfacció i benestar respecte al treball a les seves organitzacions molt elevat**.

Els aspectes més ben valorats en global per totes les entitats han estat: la flexibilitat d'horaris i teletreball, l'autonomia per organitzar-se la feina i el compliment respecte al pagament de nòmines. L'aspecte pitjor valorat, el sou. La polaritat de les valoracions entre l'autonomia i el sou s'ha anat mantenint al llarg del temps en els diferents balanços socials que s'han realitzat des de 2008. D'altra banda, també és un indicador que els diners no són una prioritat per a les persones que treballen en l'ESS, i que altres aspectes de la vida laboral els valorem molt per sobre que els diners; en definitiva, la feina en l'ESS crea unes condicions òptimes per a la motivació del personal.

En general, a les **cooperatives de treball i societats laborals** és on es donen els nivells més elevats de satisfacció, en comparació d'altres tipus d'entitats.

Gràfic 6.

Mitjanes del qüestionari de qualitat laboral

6. Qualitat professional

Treballar bé depèn d'una pila de factors. Alguns estan escampats pel món empresarial independentment del tipus d'empresa, com ara les habilitats i els coneixements de les persones o la forma com s'organitzen. Altres factors, però, és més fàcil de trobar-los en l'economia social i solidària: la superior motivació de les persones sòcies treballadores, la no-obsessió per la maximització dels beneficis a qualsevol preu o la voluntat de servir a la comunitat.

Aquesta és la manera d'entendre també avui la bona feina per part del cooperativisme, i per extensió de tota l'economia social i solidària. Bona feina implica condicions de treball dignes, però també procurar la satisfacció del nostre client o usuari. Dues són les direccions en què es manifesta una bona feina, cap endins l'organització i cap enfora, satisfent les necessitats dels treballadors però també la dels clients i, en general, de la societat.

Treballar amb qualitat vol dir fer les coses millor, per donar un millor servei als clients, i d'aquesta manera poder ser més competitiu. En tots els tipus d'organització aquest concepte es tradueix fonamentalment en aspectes com l'atenció al client, la innovació, la reducció de despeses i l'eliminació d'ineficiències. Tanmateix, les empreses d'economia social destaquen, a més, perquè aspiren a tenir una qualitat en la forma de treball i les relacions internes de les empreses, motivant els treballadors, oferint-los la formació i la informació necessària per desenvolupar millor les seves tasques per impactar, d'aquesta manera, en la satisfacció dels clients.

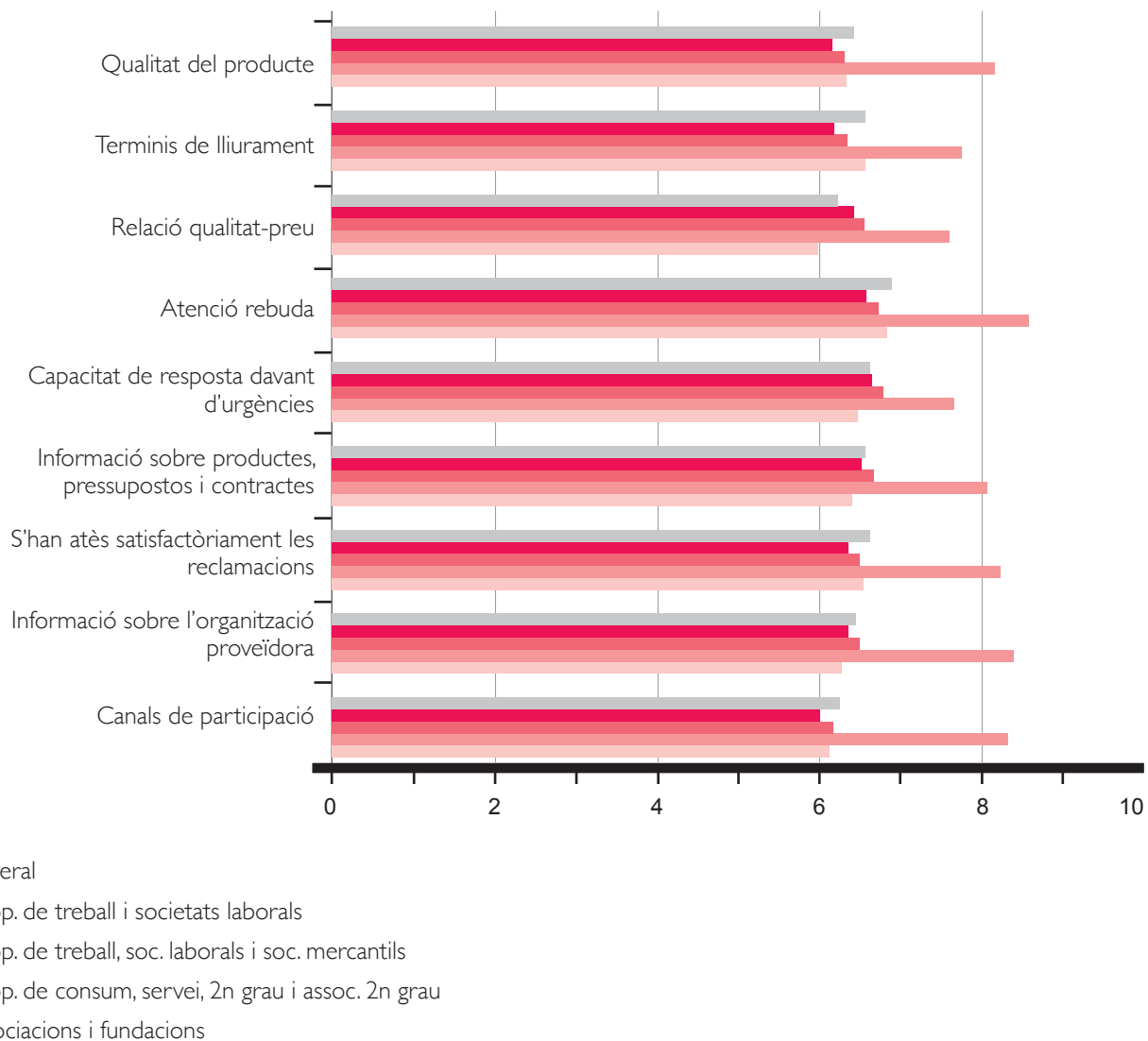
Una bona gestió interna implica automàticament millorar el servei que es dona al client i repercuteix en la seva consegüent satisfacció; per aquest motiu, en el balanç social la qualitat professional s'ha avaluat consultant les entitats sobre els aspectes següents:

- Qualitat del producte (bé o servei)
- Terminis de lliurament
- Relació qualitat - preu
- Atenció rebuda
- Capacitat de resposta davant d'urgències
- Informació sobre els productes, pressupostos, contractes, etc.
- Atenció satisfactòria de les reclamacions

Com en els anys anteriors, cada aspecte havia de ser valorat individualment, amb una puntuació de l'1 al 10 (de menys a més valoració). La mitjana de les valoracions s'ha ponderat respecte a la xifra de negoci de cada entitat (valor del negoci) i respecte al nombre de clients.

Si s'analitzen les respostes ponderades respecte a les xifres de negoci, s'obté el gràfic que podem veure a continuació (gràfic 7). Es constata la valoració realitzada, i s'observa que és similar en totes les tipologies d'entitats; destaquen els nivells de satisfacció dels clients del grup de les cooperatives de consum, de serveis i de segon grau, que estan per sobre de la mitjana total.

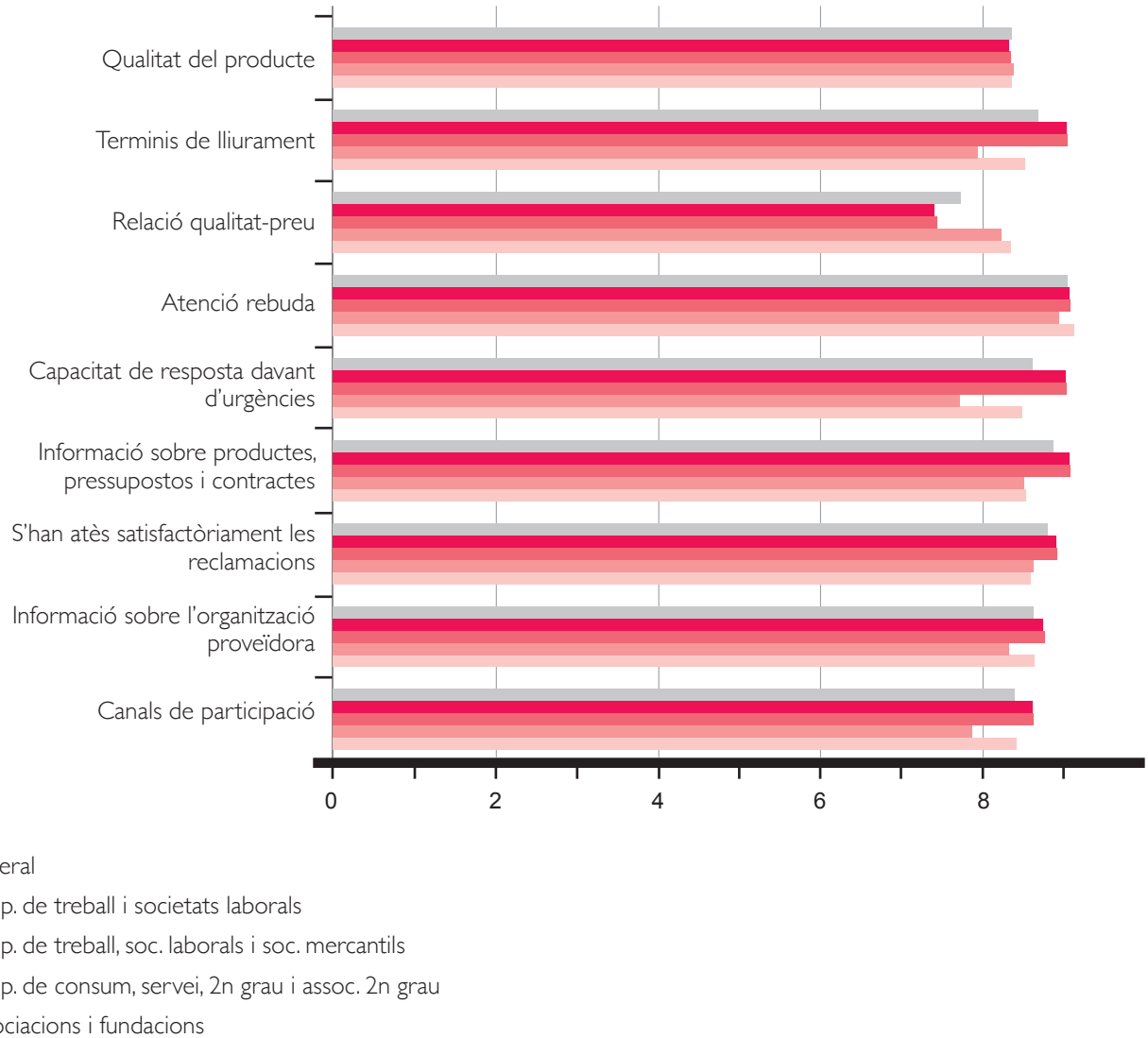
Gràfic 7.
QP segons xifra de negoci

Pel que fa a la valoració ponderada tenint en compte el volum de clients, el percentatge és més elevat en general; el grup de les cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils destaca lleugerament sobre la resta pel que fa a la satisfacció en la qualitat professional.

S'observa que, respecte als dos punts d'anàlisi, l'aspecte més ben valorat és l'atenció rebuda, i el que té una valoració inferior, tot i que no és baixa, és la relació qualitat-preu.

Gràfic 8.
QP segons nombre de clients

En línies generals, es constata que la satisfacció dels clients amb la qualitat dels productes i serveis és elevada, en cap cas és menor de 6 punts si es fa la mitjana ponderada respecte a la xifra de negoci, i no baixa del 7,75 en l'anàlisi tenint en compte el volum de clients.

